

Α'

Ἐπὶ λόφου δεσπόζοντος τοῦ Ἀγγελοκάστρου, κτίσματος τῶν δεσποτῶν Ἡλείρου Ἀγγέλων—Κομνηνῶν, κείται ἡ Ἱερὰ Μονὴ Παντοκράτορος. Ὁ ναὸς τῆς ἔχει ρυθμὸν βασιλικῆς μετὰ θόλου. Τὸ κρᾶμα δὲ τοῦτο τῶν ρυθμῶν βασιλικῆς καὶ βυζαντιακοῦ ἀπαντᾷται συχνῶς ἐν τοῖς μετὰ τὴν ἀλωσιν χρόνοις. Ἐσωτερικῶς ὁ τεχνοτρόπος ἀρχιτέκτων σχηματίζει κύβον σταυροῦ διὰ τῶν ὑπεράνω τῶν ὀπίων στηρίζεται ὁ θόλος, ὁ ὀπίος δι' ἐπιμήκων θυρίδων ὁκτῶ ἐξακοντίζει τὸ φῶς ἔνδον τοῦ ναοῦ. Ἐκτὸς δὲ τῶν θυρίδων τοῦ θόλου καὶ ἐπὶ τῶν προεκτάσεων τῶν τοίχων βραείου καὶ νοτίου ἐν τῇ μέσῳ αὐτῶν, ἔφ' ὧν ὁ θόλος, ἐκατέρωθεν ὑπάρχουσι διπλαῖ ἐπιμήκεις στεναὶ θυρίδες, οὕτως ὥστε τὸ ἐν τῇ ναῷ φῶς ἦν λίαν ἀμυδρὸν. Ἐσχάτως ἡμῶς οἱ πατέρες ποθοῦντες περισσότερον φῶς ἤνοιξαν πολλὰς εὐρυτέρας θυρίδας. Ἡ στέγη πλὴν τοῦ κεντρικοῦ θόλου ἔχει δύο ὀμφαλοὺς ἐν τῇ βῆματι, τέσσαρας ἐν τῇ κυρίως ναῷ καὶ ἕνα ἐν τῇ νάρθηκι. Ὁ θόλος εἰκονίζει τὸν Παντοκράτορα, οἱ δὲ ἑπτὰ ὀμφαλοὶ τὰ ἑπτὰ χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Στηρίζεται δὲ ἡ στέγη ἐπὶ κίονων δύο πααραλλήλων σειρῶν, ὧν ἑκάστη ἔχει κίονας τέσσαρας. Ἄλλοτε ὁ νάρθηξ διεχωρίζετο ἀπὸ τοῦ κυρίως ναοῦ. Ἐσχάτως ἡμῶς ἀφηρέθη τὸ διαχώρισμα καὶ ἀπετέλεσαν ἐν ὅλον μετ' αὐτοῦ. Θύρας ἐν ὅλῳ ἔχει τρεῖς, ὧν δύο παραλλήλως ἐπὶ τοῦ βραείου καὶ τοῦ νοτίου τοίχου διὰ τὴν εἰς τὸν κυρίως ναὸν εἰσοδὸν καὶ μίαν ἐν τῇ μέσῳ τοῦ δυτικοῦ διὰ τὴν εἰς τὸν νάρθηκα εἰσοδὸν. Ἐπιγραφῆς ἔχει ἐκ τῆς ἐξωτερικῆς τῶν τοίχων ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ. Ἐν τῇ δυτικῇ ὑπάρχει ἐπὶ πέτρας ἐγγεγραμμένον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ὑπεράνω τῆς θύρας τῆς εἰσόδου καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου αὐτῆς ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ: «ΚΕΣΩΣΟΝΤΟΥΣ ΕΥΣΕΒΕΙΣΚΑΙΕΠΑΚΟΥΣΟΝΗΜΩΝ». Μεταξὺ δὲ τούτων χώρος ἐστὶ τούτῳ διὰ γραφὴν τῆς εἰκόνας τῆς Μονῆς. Ἐκατέρωθεν δὲ τῶν πλαγιῶν τοῦ αὐτοῦ τοίχου τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ὧν τὸ ἐν νικητι-

κὸν φέρει χρονολογίαν τῆς ἀνακαινίσεως γράμμασιν ἀραβικοῖς ἔχον ὧδε:

IC	KC
NI	KA
I	746

Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου ἀκριβῶς ἀνωθι τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς κόγχης τοῦ βήματος ἡ ἐξῆς διὰ κεράμων ἐντετυχισμένων γραφῆ διέκνουμένη δι' ὄλου τοῦ τοίχου, † ΤΟ ΑΨΜΣ Ο ΘΕΙΟΣ ΟΥΤΟΣ ΝΑΟΣ ΤΟΝ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΝΕΚΑΙΝΙΣΘΗ ΕΚ ΒΑΘΡΩΝ ΩΣ ΟΡΑΤΑΙ ΕΞ ΑΥΤΟΧΘΟΝΩΝ ΑΙΤΩΛΩΝ ΦΙΛΟΘΕΩΝ ΔΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗC. Καὶ ἐπὶ μιᾶς πέτρας τοῦ ἀνατολικοῦ τοίχου τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ μετὰ τῆς χρονολογίας τῆς ἀνακαινίσεως 1746. Τὸ βῆμα διαχωρίζεται, ὡς συνήθως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν περὶ εἰκόνων ἐρίδων, δι' ὀψιλοτάτου εἰκονοστασίου ἀπὸ τοῦ κυρίως ναοῦ· διαίρεται δὲ εἰς πέντε ὀριζοντίας σειρὰς εἰκόνων. Ἐπὶ τῆς ὑπερτάτης τοποθετεῖται ἡ σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ, ἔνθεν δὲ καὶ ἔνθεν ὁ Ἰωάννης καὶ ἡ Θεοτόκος κλαίοντες. Ἐν ἄλλοις ὁμοῦ εἰκονοστασίοις ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ σταυροῦ ὄρει κτὰ τὸ Ἰωάννου Γ, 14. Ἐπὶ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης σειρᾶς εἰκόνες μικραὶ διαφόρων ἁγίων.

Μεταξὺ δὲ τῆς δευτέρας καὶ τρίτης ξυλόγλυπτος ἄμπελος εἰκονίζει τὴν Ἐκκλησίαν. Ἡ Ἐκκλησία προφητικῶς καλεῖται ἄμπελος, κληματα οἱ πιστοὶ καὶ γεωργὸς ὁ Πατήρ. Ἄμπελος λέγεται καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος (Ἰωαν. ΙΒ, 1). Ἐν τῷ ἀρχαιοτάτῳ εἰκονοστασίῳ τοῦ Ναοῦ Ταξιαρχῶν Αἰτωλικοῦ δι' ὄλου εἰκονίζεται ἄμπελος, κληματίδες μετὰ βοτρυῶν καὶ ὄρει καὶ ἔλαφοι. Ἐν τῷ ναφ Ἁγίου Χριστοφόρου Ἀγρινίου ἡ κληματίς μετὰ βοτρυῶν ἐν τῷ εἰκονοστασίῳ εἶναι γεγραμμένη διὰ χρωστήρος. Μεταξὺ δὲ τῆς τρίτης καὶ τετάρτης σειρᾶς διὰ χρωστήρος εἶναι γεγραμμένη ἡ ἐξῆς γραφή: «ΤΟ ΣΤΕΡΕΩΜΑ ΤΩΝ ΕΠΙ ΣΟΙ ΠΕΠΟΙΘΟΤΩΝ ΣΤΕΡΕΩΣΟΝ ΚΥΡΙΕ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΗΝ ΕΚΤΗ ΣΩ ΤΩ ΤΙΜΙΩ ΣΟΝ ΑΙΜΑΤΙ». Ἐπὶ τῆς τετάρτης αἱ μεγάλαι εἰκόνες καὶ τῆς πέμπτης εἰκονίζοντο διάφοροι σκηναὶ τῆς ἁγίας Γραφῆς. Εἰς πέντε δὲ ὀριζοντίας σειρὰς ἐγράφοντο καὶ αἱ τοιχογραφίαι ἐν τοῖς ναοῖς τῶν Μονῶν κατὰ τὴν ἐρμηνείαν τῶν ζωγράφων. Ἐπὶ τῆς ὑπερτάτης σειρᾶς τοῦ εἰκονοστασίου ὑπάρχουσι

ξύλινοι περιστεράι, ἐκ τῶν στομάτων τῶν ὀπίστων κρέμονται διὰ σχοι-
 νίων ἀργυρῶν λυχνίαι. Καὶ αἱ μὲν περιστεράι συμβολίζουσι τὸ ἅγιον
 Πνεῦμα, αἱ δὲ λυχνίαι τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὸ τῆς Ἀποκ. Α, 20, τὸ
 ὄλον δὲ σύμπλεγμα εἰκονίζει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ὀδηγεῖται ὑπὸ τοῦ
 ἁγίου Πνεύματος εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν κατὰ τὸ Ἰωάννου ΙΖ, 13.
 Τοιαῦται ξύλινοι ἐπίχρσοι περιστεράι ὑπάρχουσι καὶ ἐπὶ τῆς τρίτης
 σειρᾶς τοῦ εἰκονοστασίου, ὧν τινες φέρουσιν ἀπὸ τοῦ στόματος κλά-
 δον ἑλαίας καὶ εἰκονίζουσι τὴν εἰρήνην, ἣν λαμβάνει ὁ ἄνθρωπος φω-
 τιζόμενος ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Τὰ θημόθυρα
 εἶναι πολὺ μεταγενέστερα καὶ φέρουσιν εἰς τὴν κορυφὴν τὸν ξύλινον
 ἐπίχρσον δικέφαλον ἀστὸν. Ἄλλοτε, ὡς συνήθως ἐν τοῖς μετὰ τὴν
 ἄλωσιν χρόνοις, πρὸ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου ἦν ἐπὶ πλακῆς ἐγγεγλυμ-
 μένος μέγας δικέφαλος ἀστὸς. Οἱ πατέρες ἡμῶς δυστυχῶς πλακοστρώ-
 σαντες τὸν ναὸν διὰ πλακῶν νέου συστήματος ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω καὶ
 εὖτω κατακερματίσθη. Τὸ ἅγιον βῆμα ὅφ' ἐν περιλαμβάνει δύο θυσια-
 στήρια, ὧν τὸ κύριον τοῦ Παντοκράτορος, τὸ δὲ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου
 Χαραλάμπους, διότι ἡ παρούσα Μονὴ ἰδρύθη ἐπὶ τοῦ παρεκκλησίου
 Ἁγίου Χαραλάμπους, ἐνῶ ἡ παλαιοτάτη ἔκειτο ἐν ὕψηλοτέρᾳ τοπο-
 θεσίᾳ καὶ ἐσμενύετο ἐπ' ὀνόματι τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ. Δύο θυσια-
 στήρια παρετηρήσαμεν καὶ ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τοῦ Ἀργυρο-
 κάστρου τῆς βορείου Ἡπείρου περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ἰδρυθέντι. Τὸν
 ὄλον δὲ ναὸν διακρίνει στερεότης καὶ ἁρμονικὴ καλλιτεχνία. Ὁ ἀρχι-
 τέκτων εἶχεν ὅφ' ἔπει ναοὺς τοιοῦτου ρυθμοῦ κράματος βασιλικῆς καὶ
 βυζαντιακοῦ. Τοιχογραφίαν δὲν ἔχει. Μόνον ἐν τῷ κεντρικῷ θόλῳ
 ἐξωγραφήθησαν ἐπὶ κυανοῦ χρώματος ἀστέρες πάμπολλοι, ὅπερ συμ-
 βολίζει τοὺς πολυφώτους ἀστέρας τοῦ νοητοῦ στερεώματος. ἦτοι τοὺς
 Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ὄντας ἐν τῇ θριαμβουσίᾳ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐκεί-
 θεν πρὸς δαύοντος ὑπὲρ τῆς στρατευομένης Ἐκκλησίας. Ἐπὶ τῆς ἁγίας
 Τραπεζῆς εὐρίσκονται δύο ἀργυρᾶ κιδώτια ἁγίων λειψάνων, κύκλῳ
 τῶν ὀπίστων εἶναι ἐγγεγραμμένοι ὑπὸ τοῦ ἀργυροχόου οἱ ἅγιοι, ὧν τὰ
 λείψανα θησαυρίζονται ἐν αὐτοῖς. Ἐπίσης εἰς σταυροῦς ἀργυροῦς μετὰ
 σμάλτου τέχνης λόγου ἀξίας μετὰ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς ἐπὶ τῆς δάσους
 του <ΔΕΗΣΙΣ Τ8 Δ8ΑΣ Τ8 ΘΕ8 ΑΑΕΞΑΝΔΡ8 ΚΑΛΟΓΕΡ8 ΛΑΧ8

ΡΙΑ 1748». Ἐν Ἀγγελικᾷστρῳ ὑπῆρχεν ἀπὸ τοῦ 1700 οἰκογένεια τῶν Δαχουρίων ἐξ ἧς κατήγετο καὶ ὁ καλόγηρος Ἀλέξανδρος. Ἐκ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς κατήγετο καὶ ὁ Γεώργιος Δαχουρίος ὅστις τῷ 1770 μετὰ τῶν Χρήστου καὶ Τάγου Γριβαίω, ἐπολέμησαν ἐπὶ τρεῖς ὥρας κατὰ πολυαριθμοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ ἀγομένου ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμᾶμπεῦ καὶ Ἀχμέτμπεῦ ἕως οὗ ἔπεσον μετὰ τῶν τριακοσίων παλληκαρίων τῶν ἐν τῇ θέσει «Γριβίτκα».

ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ ΠΑΠΑΚΥΡΙΑΚΟΥ

Ἱεροκήρυξ Ἀχαρνάνας